

КАФЕДРА ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ МУЗИКИ

ІСТОРІЯ ЗАХІДНОЇ МУЗИКИ (XX–XXI СТОЛІТТЯ)

Освітній ступінь

«Бакалавр»

Спеціальність

025 «Музичне мистецтво»

026 «Сценічне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»

«Музична режисура»

Фортепіано, Орган, Скрипка, Альт, Віолончель, Арфа, Контрабас, Флейта, Гобой, Кларнет, Фагот, Саксофон, Валторна, Труба, Тромбон, Туба, Ударні інструменти, Хорове диригування, Оперно-симфонічне диригування, Оперний спів, Камерний спів, Композиція, Музична режисура

Курс	3
Семестр	5–6

Статус

Обов'язкова

Форма контролю

Залік (5 семестр), екзамен (6 семестр)

ECTS	4,5
Годин	135
Лекції/семінари	68
Самостійна робота	67

Інформація про викладача

ПІБ	Наумова Олена Анатоліївна кандидатка мистецтвознавства, доцентка, доцентка кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0003-4551-0891 https://scholar.google.com/citations?pli=1&authuser=1&user=CfMQFsgAAAAJ
e-mail	elnaumova@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс «Західноєвропейська музична культура XX–XXI століть: тенденції та виклики», що складає частину загальної дисципліни «Історія Західної музики», присвячений

дослідженню музичної культури доби модернізму. На матеріалі творчості знакових митців-реформаторів ХХ століття вивчаються фундаментальні художні тенденції вказаного історичного періоду. У фокусі уваги – динамічні зміни, що відбувалися в системі засобів західноєвропейської театральної, оркестрової та фортепіанної музики ХХ століття. Методологічною основою курсу є інтегральний підхід до історичного осмислення художньо-стилістичних явищ європейської музичної культури ХХ–ХХІ століть.

Мета курсу: формування уявлень про сутність та форми музично-історичного процесу ХХ–ХХІ століть, розвиток аналітичного, історичного та художнього мислення студентів.

Завдання курсу: ознайомитися з типологічними ознаками фундаментальних жанрів доби романтизму, осмислити еволюцію та вершинні досягнення світового музичного мистецтва вказаного періоду, дослідити творчі здобутки та новачі композиторів у галузі фортепіанної, симфонічної, оперної та балетної музики.

В ході вивчення курсу з історії музики студенти повинні **знати:**

- періодизацію історії західноєвропейського музичного мистецтва ХХ–ХХІ століть;
- соціально-історичний та культурний контекст досліджуваних творів;
- життєвий та творчий шлях ключових мистецьких постатей доби модернізму, їхній доробок та сутність художніх новацій.

Після закінчення курсу студенти повинні **вміти:**

- орієнтуватися в культурно-історичному процесі розвитку музики від кінця ХІХ–до початку ХХІ століття;
- характеризувати головні тенденції розвитку провідних стильових напрямків та жанрів ХХ століття в соціально-історичному, культурному та національному контекстах;
- виявляти зумовленості музично-історичного процесу суспільно-історичними умовами та особливостями духовного життя людини різних країн;
- характеризувати особливості історичних, національних, колективних та індивідуальних музичних стилів (шкіл, напрямків), впевнено орієнтуватись у системі музичних жанрів, використовуючи різноманітні критерії жанрової атрибуції;
- аналізувати музичний твір у широкому історико-стильовому контексті;
- визначати жанрово-стильову приналежність музичного твору, особливості його композиційної будови та драматургічного задуму, використовуючи професійний термінологічний апарат;
- формувати та аргументувати власне ставлення до музичних явищ;
- застосовувати набуті знання та вміння у власній професійній діяльності.

ПЕРЛІК ТЕМ

Тема 1. Панорама європейського музичного мистецтва першої половини ХХ століття. Музичний модернізм. Культура ХХ століття як цілісність і векторна структура: діалектика центрових та відцентрових тенденцій епохи. Панорама європейського музичного мистецтва першої половини ХХ століття.

Тема 2. Перехідні художні тенденції європейської культури на шляхах від пізнього романтизму до нових художніх течій. Фортепіанна творчість Макса Регера у контексті ідей мистецтва австро-німецького пізнього романтизму. Творча й виконавська діяльність Феруччо Бузоні. Літературно-критичні роботи й естетичні погляди італійського музиканта. Національні джерела творчості Яна Сібеліуса. Кароль Шимановський і мультикультуралізм. Особливості творчого становлення й зростання польського митця.

Специфіка культурного позиціонування композитора (вплив на самосвідомість інонаціональних традицій).

Семінар. Жанрово-стильові процеси в інструментальній музиці першої третини ХХ ст.: М. Рeger, Ф. Бузоні, К. Шимановський, Я. Сібеліус.

Тема 3. Авангардні явища та переосмислення традицій у творчості композиторів Франції, Німеччини, Угорщини. Шляхи розвитку у французькій музичній культурі першої третини ХХ ст. Роль Е. Саті у формуванні «неакадемічних» форм музичної культури.

Тема 4. Клод Дебюссі як першовідкривач нових перспектив розвитку французької музики ХХ ст. Художні відкриття Дебюссі у культурно-історичному контексті його доби. Особливості втілення естетики символізму в опері «Пеллеас і Мелізанда». Симфонічні твори: новації жанрових рішень.

Тема 5. Унікальність художньої позиції Моріса Равеля у французькій музичній культурі доби модернізму. Стильові засади «Art Nouveau» у французькій культурі межі ХІХ–ХХ ст. та особливості їх відтворення композитором-сучасником. Твори Равеля різних періодів творчості. Винятковість художніх концепцій.

Тема 6. Переосмислення традицій та новаційні явища в творчості композиторів Нововіденської школи. Соціально-історичні, філософсько-психологічні та культурно-естетичні передумови виникнення експресіонізму в австро-німецькому мистецтві початку ХХ століття. «Академічний експресіонізм» А. Шенберга – основні образні та інтонаційні прояви («Місячний П'єро», «Потерпілий із Варшави»). Альбан Берг як творець ліричної версії експресіонізму. Антон Веберн як провісник музичного авангардизму.

Семінар. Західноєвропейський музичний авангард 1910-х років. Генезис та внутрішня неоднорідність футуризму. Звукові відкриття раннього авангарду.

Тема 7. Пошуки національної ідентичності на шляху єднання національного та загальноєвропейського (Л. Яначек, Б. Барток, Дж. Енеску). Бела Барток та його історична роль як основоположника нової композиторської школи в Угорщині. Новації в балетному театрі та його роль в оновленні модерної музично-театральної практики.

Семінар. Форми вираження національної ідентичності в музичній культурі першої половини ХХ століття: К. Дебюссі, Б. Барток, Л. Яначек.

Тема 8. Творчі експерименти та шляхи оновлення традиції у творчості композиторів середини ХХ століття. Культурно-історичні умови діяльності композиторів французької «Шістки». Урбаністичні тенденції в музиці 1920-х років.

Тема 9. Проекції художніх пошуків у творчості французьких композиторів 1930–1960-х років. Особливості світогляду Франсіса Пуленка, філософсько-естетична позиція, жанрова палітра творчості. Артюр Онеггер: незалежність естетичної позиції митця, поєднання рис романської і німецької культур. Творча еволюція композитора

Тема 10. Музичний неокласицизм: Пауль Хіндеміт, Богуслав Мартіну, Мануель де Фалья. Музично-театральні пошуки Карла Орфа у контексті основних тенденцій розвитку сучасного театру.

Тема 11. Музична культура Англії ХХ століття в контексті ідей «нового ренесансу». Особливості «звучання» у європейському музичному просторі творів Едварда Елгара, Ральфа Воан Вільямса. Концентрація національної інтонаційності та класичні параметри творчості Бенджаміна Бріттена. Комічне в контексті англійської національної художньої традиції. Відлуння традицій європейської культури в музичній культурі США і шляхи

створення унікальних жанрово-композиційних та смислових моделей. Естрадно-джазова й академічна лінії американської професійної музики в першій половині XX століття (Чарльз Айвз, Джордж Гершвін). Творчі експерименти Генрі Коуелла та Едгара Вареза.

Семінар. Музична культура США кінця XVIII – першої половини XX століття: становлення національної ідентичності

Тема 12. Західноєвропейська й американська музична культура другої половини XX – початку XXI століть. Загальні тенденції розвитку музичної культури після Другої світової війни. Засади неklasичної естетики та її прояви в різних мистецьких сферах. Поняття авангардизму та його ідеологічна генеза.

Тема 13. Багатовимірна творча діяльність Олів'є Мессіана в контексті традицій національної культури. Феномен митця в музичній культурі XX століття: погляд на Олів'є Мессіана з позицій сьогодення. Візуалізація художнього простору у творах Олів'є Мессіана: на прикладі циклів «Двадцять поглядів на Немовля Ісуса», «Квартет на кінець часу», «Каталог птахів».

Тема 14. Принципи формування нових музичних технік і специфіка їх втілення у творчості композиторів різних національних шкіл. Спільні й індивідуальні шляхи організації звукової матерії у творах представників європейської і американської музичних культур. Плеяда лідерів світового музичного авангардизму як цілісна творча та професійна формація: П'єр Булез, Карлхайнц Штокгаузен, Луджі Ноно, Лучано Беріо, Дьордь Лігеті, Яніс Ксенакіс.

Тема 15. Тенденції розвитку західної музики XXI століття. Світоглядні позиції сучасної культури та стильовий ландшафт академічної музики XXI століття. Тенденції «нової простоти» і «нової складності» у творчості Джона Тавенера, Брайана Ферніхоу, Джеймса Діллона, Сальваторе Шарріно, Хая Черновін.

Семінар. Новаційні пошуки у галузі звуку та форми: Кшиштоф Пендереський, Джон Кейдж, Террі Райлі, Філіпп Гласс, Арво Пярт.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Теоретичне лекційне навчання, семінарські заняття та самостійна робота.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Поточні питання та обговорення здійснюються у стрічці Google Class, а також у груповому чаті Viber.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

П'ятий семестр закінчується заліком, шостий семестр – іспитом (розклад заліково-екзаменаційної сесії додатково оголошується на сайті НМАУ та в деканатах).

До заліку/іспиту допускаються студенти, які опрацювали весь лекційний матеріал курсу, регулярно відвідували заняття, брали участь у семінарах, підготували доповіді, виконали та вчасно здали всі письмові роботи.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	10
2.	Реферати за обраною тематикою	10
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	10
	Підсумкова контрольна робота	10
5.	Екзамен (залік)	50
	Всього	100

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатів Т. Ф. Музична культура Франції рубежу XIX–XX століть. Київ: Муз. Україна, 1993. 207 с.
2. Жаркова В. Музика Клода Дебюссі та Моріса Равеля: сучасний досвід стильової ідентифікації. *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського* : зб. статей. Київ, 2021. Вип. 130. С. 24–45.
3. Камінський В. Електронна та комп'ютерна музика: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів зі спеціальності «Музичне мистецтво». Львів: Сполом, 2001. 212 с.
4. Корчова О. О. Музичний модернізм як *terra cognita*. Київ: Музична Україна, 2020. 490 с.
5. Маркова О. М. Нариси історії зарубіжної музики 1950-х – 1990-х років: Франція, Німеччина, Австрія, Італія: навч. посібник для теоретико-композиторських і виконавських музично-культурологічних ф-тів музичних вузів. Вип. 1. Одеса: Друкарський дім, 2010. 128 с.
6. Павлишин С. Американська музика. Львів: БаК, 2007. 316 с.
7. Тукова І. Г. Звукопошукова тенденція у композиторській практиці другої половини XX – початку XXI століття. *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського*. 2019. № 3 (44). С. 56–69.
8. Metzger D. *Musical Modernism at the Turn of the Twenty-First Century*. Cambridge University Press 2009. 265 p.
9. Taruskin R. *Oxford History of Western Music: in 5 vols. Vol. 3: Music in the Nineteenth Century*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 923 p.